

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертаційну роботу Тульчинської Софії Олегівни
«Fashion-фотографія у візуальних практиках репрезентації дизайну
костюма», подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 022 «Дизайн»

Актуальність теми дослідження. У сучасному візуально-комунікаційному просторі fashion-фотографія має значення не лише як рекламний інструмент, а й як автономний художній феномен, що сприяє формуванню модних тенденцій, віддзеркалює світоглядні зміни у суспільстві та уподобання споживачів. Дослідницький фокус роботи Софії Олегівни Тульчинської на fashion-фотографії як системі візуальних практик репрезентації дизайну костюма відповідає сучасним тенденціям розвитку теорії та практики дизайну, адже в українській мистецтвознавчій науці fashion-фотографія досі не мала системного наукового осмислення.

Дослідниця переконливо обґрунтовує вибір теми через виявлення суттєвої диспропорції між рівнем розвитку і поширення fashion-фотографії та ступенем її наукового вивчення. Об'єкт і предмет дослідження сформульовані коректно, мета і завдання узгоджені між собою та з обраною методикою дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни підтверджується опрацьованим теоретичним, методологічним і фактологічним матеріалом.

Теоретичне підґрунтя дослідження є достатнім і концептуально вибудованим. Помітне місце посідають праці Р. Барта і С. Зонтаг, а також сучасних дослідників fashion-фотографії, що дає змогу поєднати класичну семіотичну традицію з актуальними тенденціями візуальних практик. Звернення до творчості визначних постатей у сфері модної фотографії – Е. Стейхена, Р. Аведона, М. Рея, С. Бітона, Л. Даль-Вульф, Н. Паркінсона, І. Пенна, П. Роверсі, Е. Рекуенко та ін. – надає теоретичним узагальненням змістовного наповнення. Авторка демонструє здатність не лише реферувати теоретичні концепції, а й вільно оперувати ними в аналітичних контекстах, адаптуючи до специфіки теми дослідження.

Широкий масив джерельної бази дослідження складають зразки fashion-фотографії, опубліковані у провідних друкованих і онлайн-виданнях, що презентують колекції та зразки одягу вітчизняних і зарубіжних дизайнерів; історичні та архівні джерела; аналітичні матеріали й огляди, оприлюднені на фахових медійних платформах, а також інтерв'ю з fashion-фотографами та дизайнерами.

Дисертантка залучає широке коло наукових джерел – від класичних семіотичних праць до сучасних досліджень fashion-фотографії. Список використаних джерел (201 позиція) свідчить про системну роботу з науковою літературою як українською, так і зарубіжною.

Методологічний апарат є різноманітним і доречним щодо завдань дослідження: поєднання методів мистецтвознавчих, культурологічних, соціологічних досліджень дає змогу розглядати fashion-фотографію у достатньо широкому дослідницькому контексті. Сукупність застосованих методів –

історико-хронологічного, компаративного, типологічного та методів мистецтвознавчого аналізу – забезпечує необхідну дослідницьку різнобічність.

Наукова новизна дисертації є цілком обґрунтованою. Авторкою вперше виконано комплексне дослідження fashion-фотографії як системи візуальних практик репрезентації дизайну костюма та представлено їх типологію з виокремленням документальних, середовищних, наративно-концептуальних, художніх, каталожно-репрезентативних та іміджевих практик; визначено особливості взаємодії дизайнерського об'єкта та фотографічного образу у процесі формування візуально-комунікаційної моделі репрезентації костюма; систематизовано основні візуально-комунікаційні стратегії fashion-фотографії у контексті трансформації сучасної медіакультури та цифрових форматів презентації моди; комплексно проаналізовано особливості розвитку fashion-фотографії в Україні у контексті еволюції практик репрезентації дизайну костюма.

Оцінка змісту дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (201 позиція) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 267 сторінок, з них 156 сторінок основного тексту.

У *Вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, викладено методику дослідження, наукову новизну, практичне значення, результати апробації дисертації, відомості про особистий внесок здобувача, публікації.

У *першому розділі* «Теоретико-методологічні засади дослідження fashion-фотографії у практиках репрезентації дизайну костюма» проаналізовано стан наукового опрацювання теми та висвітлено теоретичні підходи та концептуальні засади дослідження fashion-фотографії.

Серед зарубіжних досліджень, присвячених fashion-фотографії як концептуальному явищу, авторка звертається до праць Л. Д. Альвареса, Я. С. Гонсалеса, А. К. Хаймеса, Г. Х. Гонсалеса, Л. Бюте-Рош, Е. Шинкл, К. Фонтурі, М. Франчіоллі та ін. Для визначення понятійного апарату дослідження, аналізу творчості окремих митців-фотографів, специфіки окремих форм фотомистецтва дисертантка залучила праці С. Безклубенка, Р. Михайлової, А. Сафронової, Р. Довганича, Т. Павлової, Л. Дерман, Н. Охман та А. Шевченко, Н. Чупріної та В. Батрака та ін. Узагальнюючи розглянутий масив літератури, авторка виділяє ключові особливості накопиченого наукового знання про fashion-фотографію та справедливо констатує, що дана наукова сфера перебуває у стадії активного формування і потребує системних досліджень.

Дисертанткою визначено чотири засадничі підходи для аналізу досліджуваного явища: 1) семіотичний, що розкриває фотографію як знакову систему, де костюм постає культурним висловлюванням; 2) візуально-аналітичний, який надає інструментарій для дослідження композиційної структури та художньої інтерпретації об'єкта; 3) культурно-соціологічний, що розглядає fashion-зображення як індикатор соціальних норм, ідентичності та стандартів краси; 4) комунікативно-репрезентаційний, згідно з яким фотографія є медіумом, що робить художню образність дизайну доступною для аудиторії.

У *другому розділі* «Еволюція візуальної репрезентації дизайну костюма у fashion-фотографії» висвітлено передумови появи та середовище формування

візуальних принципів fashion-фотографії, трансформації візуально-комунікаційних стратегій fashion-фотографії та особливості розвитку fashion-фотографії в Україні у контексті репрезентації дизайну костюма.

Грунтовно і переконливо подано еволюцію fashion-фотографії – від пікторіалістських витоків до сучасних авторських практик. На особливу увагу заслуговує представлена ретроспектива розвитку fashion-фотографії в Україні в період 1930–2020-х років. Авторка справедливо стверджує, що модна фотографія еволюціонувала від ідеологічного інструменту радянської пропаганди до самостійного засобу художньої та комерційної репрезентації дизайну костюма (с.105 дис.). На основі проведеного аналізу виокремлено основні етапи: 1930–1950-ті рр. (fashion-фотографія формується під впливом соціалістичного реалізму і виконує переважно документальну та пропагандистську функцію); 1960–1980-ті рр. (у fashion-фотографії з'являється динамізм, ускладнюється образна система); 1990-ті рр. (зростання концептуальних та авторських підходів у фотографії); 2000-ті рр. – сучасний період (fashion-фотографія розвивається в контексті постмодерного мистецтва й активної інтеграції в міжнародний fashion-простір; в умовах воєнного часу набуває особливого суспільного значення як засіб репрезентації стійкості та творчого потенціалу вітчизняних дизайнерів).

У *третьому розділі* «Fashion-фотографія у сучасних практиках репрезентації дизайну костюма: типологія та специфіка реалізації» розроблено і представлено системну типологізацію сучасних практик за характером їхньої взаємодії з дизайнерським об'єктом. Виокремлено три основні групи: 1) документальні та середовищні практики (backstage, подіумна та street style фотографія); 2) наративно-концептуальні та художні практики (тематична зйомка, фотопроект, перформанс, концептуальна фотографія); 3) каталожно-репрезентативні та іміджеві практики (catalog, lookbook, campaign, editorial, fashion story).

Візуально-комунікаційні стратегії, на думку дослідниці, є способами побудови фотографічного образу, що визначають характер репрезентації дизайну костюма, модель взаємодії з аудиторією та механізми трансляції естетичних, культурних і комерційних смислів. Їх специфіка формується через взаємодію фотографічного образу, дизайнерського об'єкта, медіаплатформи та цільової аудиторії. Серед ключових стратегій fashion-фотографії дисертантка виділяє презентаційну, наративну, іміджеву, концептуальну, lifestyle, digital-oriented.

Висновки роботи є достатньо конкретними та органічно узгодженими між собою та з поставленими завданнями. Результати дослідження в цілому демонструють належний рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

Серед суттєвих наукових здобутків дисертації слід відзначити наукову цінність аналізу розвитку вітчизняної fashion-фотографії – від радянської ідеологічної естетики до сучасного етапу. Цей аспект роботи є маловивченою ділянкою у вітчизняній мистецтвознавчій науці, і введення до наукового обігу фотозразків 1930-1990-х рр., аналізу творчого доробку сучасних українських fashion-фотографів В. Кармінського, Дениса Манохи, Дмитра Комісаренка, Михайла Кононенка, Юрія Яцкулича, Даніїла Кастро, Євгена Коваленка є

самостійним і цінним внеском авторки. Важливо, що дослідниця не обмежується загальними спостереженнями, а пропонує власну концептуалізацію авторських підходів як підтвердження унікальності української fashion-фотографії (Схема у дод. Г. 50. «Концептуальні та стильові підходи у фотопрезентаціях дизайну костюма»).

Особливо слід відзначити залучення власних фоторобіт С.О. Тульчинської, виконаних за темою дисертації, зокрема, реконструкції історичного fashion-образу Хорста П. «Корсет Mainbocher» (2023), фото з тематичної зйомки колекції Л. Смолякової «Дивосвіт Трипілля» (2024), фото студійної зйомки колекції UPCYCLE FASHION (2024) та образів «Подих бароко» (2024).

Практичне значення дисертації. Запропонована типологія практик та система візуально-комунікаційних стратегій можуть бути використані у навчальному процесі підготовки майбутніх дизайнерів костюма і fashion-фотографів; матеріали дослідження можуть бути застосовані у виставковій практиці, пов'язаній із сучасною fashion-фотографією. Аналіз етапів розвитку вітчизняної fashion-фотографії може стати основою для формування навчальних курсів з історії дизайну та fashion-фотографії, а також слугувати джерельною базою для проєктної діяльності, спрямованої на просування українського дизайну в міжнародному медіапросторі.

Мова та стиль викладення результатів. Дисертація написана українською мовою; текст відповідає науковому стилю викладення змісту, містить необхідну аргументацію.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Під час аналізу дисертації та наукових публікацій С.О.Тульчинської порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Ідеї та результати інших дослідників супроводжуються посиланнями на відповідні джерела.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи. Результати дослідження достатньо повно представлено в публікаціях: 4 статті у фахових виданнях, одноосібний розділ у колективній монографії та 5 праць апробаційного характеру. Опубліковані матеріали розкривають ключові аспекти дисертаційної роботи – типологію практик, еволюцію fashion-фотографії, висвітлення авторських стилів провідних fashion-фотографів тощо.

Недоліки, зауваження, дискусійні питання у роботі. Попри високу оцінку дисертаційної роботи слід висловити кілька зауважень і рекомендацій.

1. Враховуючи зростання значення соціальних платформ як для просування дизайн-продукції через фотографію, так і для формування позитивного іміджу фотографів, доцільно було би розширити ракурс розгляду фотозразків саме для цього візуального контенту.

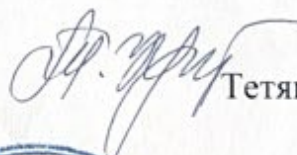
2. Характеризуючи власні фотороботи, дисертантка ґрунтовно розкриває деталі як художньої, так і технологічної складових щодо виконання фотозображень. Однак під час аналізу деяких робіт інших фотографів увага дисертантки більшою мірою зосереджена на естетичних рішеннях (сюжетних, композиційних, кольорових тощо). Доповнення аналізу відомостями щодо технологічного аспекту зйомки та обробки зображення сприяло би повнішому викладу.

3. У дисертації розроблено систему з шести візуально-комунікаційних стратегій fashion-фотографії, проте потребує розгляду питання динаміки та взаємодії між ними у реальних проєктах. Як бачимо у наведених практиках в тексті й додатках, сучасна fashion-зйомка не завжди реалізує лише одну стратегію в «чистому» вигляді, – найчастіше вона є результатом свідомого чи інтуїтивного поєднання кількох стратегій одночасно. Аналіз авторських підходів щодо поєднання творчих стратегій не лише збагатили б теоретичний контекст дослідження, а й сприяли б більшій адаптації проаналізованого досвіду до практичного застосування у проєктуванні fashion-зйомок.

Загальний висновок. Аналіз дисертаційної роботи Тульчинської Софії Олегівни «Fashion-фотографія у візуальних практиках репрезентації дизайну костюма» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретичному та методологічному рівнях. У дисертації отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають істотне значення для розвитку теорії та практики дизайну.

Дисертаційна робота С. О. Тульчинської відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019). Порухень академічної доброчесності не виявлено. Здійснений аналіз дає підстави констатувати, що дисертаційна робота Тульчинської Софії Олегівни «Fashion-фотографія у візуальних практиках репрезентації дизайну костюма» відповідає спеціальності 022 «Дизайн» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка С. О. Тульчинська заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 «Дизайн».

Доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри
мистецтва та дизайну костюма
Київського національного університету
технологій та дизайну

 Тетяна КРОТОВА

